

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριστοτέλους, *Ηθικά Νικομάχεια*, Β 1.5-8, 1103b2-25

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, ἐθίζοντες καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἄν ἔδει τοῦ διδάζοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Οὕτω δὴ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοιως δὲ ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ γίνονται πρᾶοι, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἀναστρέφεσθαι ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ αἱ ἕξεις γίνονται ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν. Διὸ δεῖ ἀποδιδόναι ποίας τὰς ἐνεργείας, ἀκολουθοῦσιν γὰρ αἱ ἕξεις κατὰ τὰς διαφορὰς τούτων. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως ἐθίζεσθαι εὐθὺς ἐκ νέων, ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

A1. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο. Για κάθε μία από τις απαντήσεις σας να γράψετε το χωρίο του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνει.

1. Ο κάθε νομοθέτης πετυχαίνει στο έργο του, να βοηθήσει τον πολίτη να κατακτήσει την ηθική αρετή.
2. Η αριστοτελική ηθική δεν είναι πολιτική ηθική.
3. Ο δάσκαλος είναι απαραίτητος γιατί ο άνθρωπος δεν είναι καλός ή κακός εκ γενετής.
4. Η δικαιοσύνη και η ανδρεία είναι αρετές που εκδηλώνονται στις καθημερινές μας συναλλαγές με τους άλλους ανθρώπους.
5. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη η εκπαίδευση του ανθρώπου δεν έχει μεγάλη σημασία στη διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα.

Μονάδες 10

B1. «ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται»: Ποιο θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος φιλοσοφικών εννοιών υπόκειται στο χωρίο αυτό; Να δείξετε τη σχέση που έχουν τα αντιθετικά μέλη του ζεύγους με τον εθισμό και την ηθική πράξη, όπως φαίνεται στην ενότητα.

Μονάδες 10

B2. «Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται»: ποια η θέση της πρότασης στον συλλογισμό του Αριστοτέλη στη δεύτερη παράγραφο («Οὕτω δὴ ἔχει... μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. ») και πώς καταλήγει σ' αυτή (250-300 λέξεις);

Μονάδες 10

B3. Να γράψετε το γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**» εάν είναι λανθασμένη:

α. Οι ιδέες που μετέδιδε στους μαθητές του έφεραν συχνά τον Αριστοτέλη αντιμέτωπο με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία, τον Ηρακλείδη, τον Σπεύσιππο και τον Εύδοξο.

β. Όταν επέστρεψε για δεύτερη φορά στην Αθήνα ο Αριστοτέλης την Ακαδημία διηύθυνε ο Ξενοκράτης.

γ. Ο Ηράκλειτος και ο Δημόκριτος υποστηρίζουν πως ό,τι ο άνθρωπος περιμένει από τον δαίμονα, από το θεϊόν, το έχει, στην πραγματικότητα, μέσα στον ίδιο τον εαυτό του.

δ. Το δεύτερο μέρος της ψυχής(επιθυμητικών), αφορά απόλυτα και καθαρά το λογικό μας, έχει σχέση με τις διανοητικές μας αρετές.

ε. Τα μαθήματα του Αριστοτέλη στον Αλέξανδρο γίνονταν στην Μίεζα.

Μονάδες 10

B4. α. Να αντιστοιχίσετε κάθε μία αρχαία ελληνική λέξη της στήλης **A** με την ετυμολογική συγγενή της νεοελληνική λέξη της στήλης **B**. (Στη στήλη **B** περισσεύουν τρεις λέξεις.)

Στήλη Α΄	Στήλη Β΄
1. νομοθέται	α. φόρεμα
2. ἔσονται	β. άνανδρος
3. λοιποὶ	γ. ανάθεση
4. διαφέρει	δ. φοριαμός
5. άνδρεῖοι	ε. διάλειμμα
6. άποδιδόναι	στ. συλλογή
	ζ. δώρο
	η. σχέση
	θ. εξουσία

β. Για καθεμία από τις δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, σε οποιαδήποτε μορφή της (πτώση, αριθμό, γένος, βαθμό, μέρος του λόγου), θα χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο: «**φάυλης**», «**άγαθούς**».

Μονάδες 10

B5. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η πολιτική είναι μέρος της ηθικής ενέργειας του ανθρώπου. Αυτό βέβαια ακούγεται πολύ δυσάρεστα σε μιαν εποχή σαν τη σημερινή όπου η πολιτική ασκείται με τον τρόπο που ξέρομε όλοι, μέσα σ' έναν ίλιγγο πλεονεξίας και σ' ένα πυρετό ματαιοδοξίας. Στους χρόνους μας η πολιτική, σε όλες δυστυχώς τις χώρες, από το ένα μέρος καπηλεύεται τις ιδέες και από το άλλο πρακτορεύει τα συμφέροντα. "Όταν λοιπόν ακούγεται ή φράση: «η πολιτική είναι μέρος της ηθικής», και μάλιστα της ηθικής που ακτινοβολεί σ' ολόκληρο το κοινωνικό σώμα, επομένως της παιδείας (κάθε πνευματική

ενέργεια με την κοινωνική της διέκταση γίνεται παιδεία, στο πιο πλατύ νόημα του όρου) παραξενευόμαστε. Γιατί γνωρίσαμε και γνωρίζουμε τις παραποιήσεις της πολιτικής, τα προσωπεία της, όχι την αυθεντική πολιτική, το αληθινό πρόσωπό της. Κατά βάθος όμως η πολιτική είναι πρόθεση και πράξη παιδευτική. Ο πολιτικός «παιδεύει» τους ανθρώπους, την κοινότητα, το λαό του- τους καθοδηγεί στο σωστό δρόμο της συλλογικής ζωής, για να επιτύχουν την ευτυχία και την αρετή, σαν άτομα και σα σύνολο.

Ε. Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, σ. 160-161

Αφού μελετήσετε το παραπάνω απόσπασμα από την *Πρακτική Φιλοσοφία* του Ε.Π.Παπανούτσου να παρουσιάσετε τη σχέση ανάμεσα στην πολιτική και την ηθική όπως αναδεικνύεται σε κάθε ένα από τα δύο κείμενα, στα *Ηθικά Νικομάχεια* και στην *Πρακτική Φιλοσοφία* (400-450 λέξεις).

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κύρου Ανάβασις, 1.4.14-17

Ο Ξενοφώντας ήταν ανάμεσα στους μισθοφόρους που ακολούθησαν το 401 π.Χ. τον Κύρο στην εκστρατεία του από τη Μ. Ασία προς την πρωτεύουσα της περσικής αυτοκρατορίας Σούσα με στόχο την ανατροπή του Πέρση βασιλιά Αρταξέρξη, αδελφού του Κύρου. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο Ξενοφώντας αναφέρεται στο τι απολαμβάνει αυτός που ανταποδίδει το καλό.

Ἄνδρες, ἐάν μοι πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δέσται Κῦρος ἔπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν πρὶν δῆλον εἶναι ὅτι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. ἦν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἔπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἵτιοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὖσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κῦρος καὶ ἀποδώσει· ἐπίσταται δ' εἶ τις καὶ ἄλλος· ἦν δὲ ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἅπιμεν μὲν ἅπαντες τοῦμπαλιν, ὑμῖν δὲ ὡς μόνοις πειθομένοις πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλου οὔτινος ἂν δέσσητε οἶδα ὅτι ὡς φίλοι τεύξεσθε Κύρου. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπέειπον καὶ διέβησαν πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ἦσθετο διαβεβηκότας, ἦσθη τε καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε. οἱ μὲν δὲ στρατιῶται ἐν ἐλπίσι μεγάλας ὄντες ἡύχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι, Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνέειπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν. καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μαστῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.

Λεξιλόγιο

ἡδομαι=ευχαριστιέμαι

ἀποψηφίζομαι=απορρίπτω

Παρατηρήσεις

1. Να γράψετε τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: **ἀκούσαντες ταῦτα... πέμψαι μεγαλοπρεπῶς.**
Μονάδες 10
2. Τι ζητά ο Κύρος από τους Έλληνες και τι τους συμβουλεύει ο Ξενοφώντας;
Μονάδες 10
3. α) Να μεταφέρετε δύο από τους ρηματικούς τύπους του αποσπάσματος που βρίσκονται σε μέλλοντα στον Αόριστο και να εξηγήσετε τη διαφορά που προκαλείται στο νόημα με την αλλαγή του χρόνου των ρημάτων.
β) Να βρεθούν τρεις αντωνυμίες διαφορετικού είδους και να αναγνωριστούν γραμματικά.
Μονάδες 10
4. α) **ποιῆσαι, ἔπεσθαι, διαβῆναι, τοῦ διαβαίνειν, ἀποκρίνασθαι.** Να αναγνωρίσετε συντακτικά τα απαρέμφατα του αποσπάσματος.
β) **Ἄνδρες, ἐάν μοι πεισθῇτε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλεόν προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου.** Να αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο της περιόδου και να τον μετατρέψετε ώστε να δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.
Μονάδες 10